

Liberalismens betydelse idag – och dess utmaningar

- Den bortglömda marknaden

Den liberala marknadss Diskussionen har idag ett omotiverat fokus på diskussioner om den materiella ekonomin. I en tid där en stor del av västvärlden har som uttalad tillvägagångssätt att producera idéer och kunskap hos kunskapsintensiva företag diskuterar vi liberaler hellre jordbrukssubventioner än patentsystemet. Fler och fler företag fokuserar mer och mer på att bygga sitt varumärke och kommunicera med kunder, på bekostnad av resurser som hade kunnat gå till att förbättra produktionen. Ändock lyser diskussioner om varumärkesskydd och mönsterskydd med sin frånvaro i liberala arenor.

Vill vi påverka marknaden till det bättre kan vi inte diskutera gårdagens frågor. Även om immaterialrättsliga frågor utanför den snäva upphovsrätten är helt oberörda av både massmedia och riksdag, är det frågor som det krävs att man sätter sig in i, nu när kunskapsintensiv utveckling blir en allt större del av marknaden. Vi förutsätter att patentsystemet och liknande ekonomiska system är en naturlig del av hur marknaden fungerar, men är det konsekvent om man förespråkar en fri marknad, där den fria konkurrensen har en central plats?

Ser man på massmedias rapportering av patentfrågor är bristen på kunskap, granskning och ifrågasättande skrämmande liten. I Mars i år gjorde DN.se en blunder när de förväxlade patentsystemet med varumärkessystemet.¹ På samma nivå ligger massmedias okritiska förhållningssätt till patentsystemet, när liknande tidningar ser patentsystemet som en nödvändighet för innovation och kreativitet, och därmed också utveckling.²

Det är även sällan som liberala tankeledare diskuterar immaterialrättsliga frågor,

1 DN:s "SSU tar patent på alliansen", <http://www.dn.se/nyheter/valet2010/ssu-tar-patent-pa-alliansen-1.1062600>(2010-03-16)

2 Se t.ex. SvD:s "Björling: Stort steg mot EU-patent", http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/bjorling-stort-steg-mot-eu-patent_2970525.svd (28-05-09) och SvD:s "Piratkopieringens förlovade land",

som blir viktigare och viktigare. När det väl händer är det väldigt ofta, men inte alltid³, man bara diskuterar upphovsrätt⁴. Gärna diskuterar man upphovsrätten i förhållande till internet, och frågar sig hur marknaden ska förhålla sig till upphovsrätten.

Vad vi behöver är en diskussion om immaterialrätt oberoende av hur marknaden ser ut. Det är för många orimligt att acceptera argumentet att immaterialrätt skulle vara en äganderätt eller naturlig rätt, då immaterialrättens uttalade syfte är att genom bortskänkande av privata monopol ge människor ett incitament att skapa.

Immaterialrätten reglerar inte ägande av varor, utan ägande av metoder till att producera varor.

Ett ägande är att ha en rättvis del av en brist, att ha sin väl förtjänta mat på en marknad där maten är begränsad. Men immaterialrättens funktion är att *skapa en marknad* genom att *konstruera en brist*. Idéer är ingen bristvara, men immaterialrätten använder tvång för att skapa en brist på idéer.

Det är för en liberal också svårt att godta argumentet att immaterialrätten behövs för att marknaden vad gäller kultur, media, forskning och utveckling hade dött då, för när man väl tagit det steget har man inte långt kvar till att acceptera ett generellt försvar för punktskatter och marknadsstimulans.

Det är överhuvudtaget svårt för en liberal att försvara en linje som bygger på att en reglerad marknad hypotetiskt skulle skapa bättre produkter. Om det finns en tillräckligt stark efterfrågan efter en forskningsstudie, kommer inte ett marknadstvång att behövas för att forskningsstudien utföras. Har man en tilltro till att en liberal marknad fungerar, måste man anta att efterfrågan efter kunskap och idéer finns, oberoende av den konstruerade brist som immaterialrätten skapar. Det är egentligen rimligt att anta att immaterialrätten snarare förskjuter utbud-efterfrågans-förhållandet

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/piratkopieringens-forlovade-land_3369829.svd (17-08-09)

3 Liberalism och intellektuella äganderätter, http://www.timbro.se/innehall/?event_id=865

4 Fred efter Pirate Bay? Upphovsrätt och affärsmodeller i framtiden, <http://www.fores.se/digitalisering>

till det sämre och mer styrda, än att det skapar en bättre marknad.

En annan viktig komponent att se på är hur den enskilda producentens frihet påverkas av immaterialrätt. Man ser det ofta utifrån den kopierades perspektiv när man diskuterar hur immaterialrätt påverkar producenten. Varför analyserar man aldrig immaterialrätt utifrån den kopierandes perspektiv? Vi kommer inte ifrån att min rätt att utveckla produkter till marknaden kraftigt inskränks när jag förbjuds från att skapa och sälja derivat? Staten har rätt att syssla med ett elitistiskt och styrande urval av vad som är och inte är tillåtet på marknaden när den genom domstolar och Patent- och Registreringsverket (PRV) tar sig rätten att bedöma vad som räknas och vad som inte räknas som derivat.

Den inskränkningen av den kopierandes frihet är knappast bra ur konkurrenssynpunkt heller. För att konkurrera med din vara måste jag inte bara skapa en bättre vara, jag måste också skapa en vara som är så pass originell att den inte räknas som ett derivat till din produkt. Man höjer den reella kostnaden för att gå från konkurrerande idé till konkurrerande produkt. Därmed minskar man också den reella utvecklingsgraden som konkurrensen hade kunnat skapa.

Idéer kommer att vara en stor del av morgondagens produktion, och därför kommer den också att behöva vara en stor del av morgondagens marknad. Vi måste dock se till att idéernas närvaro på marknaden sker på rätt premisser. Om vi låter idéernas närvaro på marknaden vara ett resultat av påtvingade marknadsinskränkningar som immaterialrätten kommer vi alltid att ha problem med mekanismer som internet, P2P-teknik och 3D-kopiatorer som RepRaps⁵. Människor vill ha en fri marknad. De vill kunna välja vilka varor de konsumerar och vilka tekniker och metoder de begagnar sig av. Att använda teknologiska framsteg för att bibehålla ett status quo på marknaden är varken positivt eller lätt. Snarare har vi med de stora teknologiska

5 RepRap, Main Page http://reprap.org/wiki/Main_Page

framstegen på kommunikationsområdet ett gyllene läge att forma den nya, friare marknaden med hjälp av den alltmer fria kommunikationen.

Ett av hindren jag ser är att många liberala reflexmässigt är låsta i sin immaterialrättspositiva åsikt. Vi liberaler har ett stort arbete framför oss. Vi har haft en kommunikationsteknologisk utveckling utan dess like de senaste femtio åren. Det öppnar för möjligheten att omformulera marknadens villkor och öppna upp marknaden, även för rigida styrstrukturer som immaterialrätt. Vi behöver se progressivt och liberalt på immaterialrättsproblematiken för att med den fria marknaden som mål kunna konstruera morgondagens idémarknad.

Men ett ännu större hinder i immaterialrättsdiskussionen är att en intellektuell liberal debatt om immaterialrätt lyser med sin frånvaro. Man kan diskutera problemen med hur integritet och yttrandefrihet kränks av att man censurerar och bestraffar immaterialrättsvidrigt spridande av information, men då diskuterar man fråga om immaterialrätt på en väldigt ytlig och konsekvensbaserad nivå. En utmaning som liberalismen idag behöver ta sig an är att diskutera hur man vill att marknaden för idébaserad produktion och distribution ska se ut.